

Ohjelman suunnittelu:

Linda Myllyharju-Lavonen/ Satakunnan Yhteisökeskus & Sanni Toivanen/ Lounais-Suomen Partioipiiri

JOKAMIEHENOIKEUDET

Kerran aikataulu

10 min alkuleikki
15 min Jokamiehenoikeudet
15 min Hiiret ja Hiirihaukat
30 min rastirata
10 min Ravintoketju
10 min Hämähäkinseitti

Tarvikkeet

- > Jokamiehenoikeudet tulostettuna tai puhelimella
- > Jokamiehenoikeuksista kertovat tarinat tulostettuna tai puhelimella
- > Rastiradan väittämät paperisena
- > Ravintoketju-leikkiin vihreitä, keltaisia ja punaisia lappuja tai muita esineitä
- > Narua hämähäkinseinin tekoon

Alkuleikki 10 min

Kerta on hyvä aloittaa energianpurku-leikillä. Aiheeseen sopiva leikki voi olla esimerkiksi puuhippa.

Säännöt

Yksi valitaan hipaksi. Hänen tehtävänä on ottaa muita kiinni. Ympäristössä olevat puut ovat turvia. Leikki alkaa sillä, että kaikki muut koskettavat jotakin puuta ja kun ohjaaja huutaa "vaihto", kaikki vaihtavat puuta. Kiinni jäänyt jää myös hipaksi.

Vaikeustasoa voi säädellä sopimalla, kuinka monta pelaajaa voi olla kerralla samassa puussa tai että samaa puuta saa käyttää turvana vain kerran.

Jokamiehenoikeudet 15 min

Pohtikaa yhdessä, mitä ovat jokamiehenoikeudet. Jos ne ovat tuttuja, voidaan kysellä mitä niistä kerholaiset tietävät ja muistavat. Jokamiehenoikeudet löytyvät liitetiedostosta, josta voit halutessasi tulostaa ne.

Kun jokamiehenoikeudet on käyty läpi, luetaan lapsille kaksi tarinaa. Pohtikaa lasten kanssa, mitkä asiat olivat sallittua ja mitkä eivät. Kielletyt asiat ovat merkitty tarinaan kursivoidulla tekstillä. Jos tarinoihin halutaan aktiivisuutta, lapsia pyydetään menemään kyykkyyntä tai tekemään muun liikunnallisen liikkeen (esim. X-hypyn) aina kun tarinassa tapahtuu jotain, mikä ei ole sallittua eikä kuulu jokamiehenoikeuksiin. Tarinat löytyvät liitetiedostosta, josta voit halutessasi tulostaa ne.

Hiiret ja hiirihaukat 15 min

Seuraavaksi pelataan hiiret ja hiirihaukat peliä.

Säännöt

Ryhmä leikkii jokamiehen oikeuksista muistuttavaa kiinniottopeliä. Puolet lapsista on hiirihaukkoja ja puolet hiiriä. Ohjaaja sanoo väittämiä liittyen jokamiehen oikeuksiin. Jos väite pitää paikkansa, hiirihaukat ottavat hiiriä kiinni, mutta jos väite ei pidä paikkaansa, hiiret metsästävätkin haukkoja. Kiinnijääneet vaihtavat puolta. Se puoli voittaa, jolla on suurempi populaatio leikin päättyessä.

Esimerkki-väittämiä:

METSÄSSÄ SAAMME...

- poimia sieniä (sallittu)
- yöpyä teltassa (sallittu lyhytaikaisesti pihapiirien ulkopuolella, kansallispuistossa vain merkityillä paikoilla)
- katkoa oksia puista (kielletty)
- poimia marjoja (sallittu)
- hiihtää talvella (sallittu)
- rikkoa linnunpesiä (kielletty)
- kaataa puita (kielletty)
- onkia lammella (sallittu)
- repiä sammalta (kielletty)
- tehdä nuotion (maanomistajan luvalla, kielletty metsäpalovaroituksen aikana, kansallispuistossa sallittu merkityillä paikoilla)
- ulkoiluttaa koira ilman talutushihnaa (kielletty)
- kulkea kävellen (sallittu)

(Lähde: Partio-ohjelma 2021)

Rastirata 30 min

Seuraavaksi lapset lähtevät rastiradalle, jossa joka rastilla on jokin väittämä jokamiehen oikeuksista ja porukalla mietitään onko se jokamiehen oikeuksilla sallittua vai ei. Jos väittämä ei ole sallittua, mietitään vielä vaihtoehtoinen tapa toimia tilanteessa.

Rastirata voi olla esimerkiksi koulun lähimaastossa tai läheisellä pururadalla. Rastiradalle voi lähettää lapset pienemmissä porukoissa, mutta kuitenkin niin, että mukana on aika yksi ohjaaja kertomassa menikö heidän arvelunsa oikein vai ei. Jos ohjaajia ei ole tarpeeksi, voi vastauksen kirjoittaa lapun toiselle puolelle, jotta lapset voivat tarkistaa olivatko oikeassa vai eivätkö. Rastiradan väittämät ovat erillisenä tiedostona, josta ne voi halutessaan suoraan tulostaa ja leikata.

Ravintoketju 10 min

Ennen kotiin lähtöä ehditään vielä leikkiä luontoaiheisia leikkejä. Ravintoketju-leikissä pohditaan eliöiden välistä vuorovaikutusta ja mitä tapahtuu jos esim. kasvimyrkyt pääsevät etenemään ravintoketjussa.

Säännöt

Leikkijät jaetaan kolmeen ryhmään arpomalla jokaiselle vihreä, keltainen tai punainen kortti. Kortit voi korvata myös joillakin luonnosta löytyvillä esineillä. Esim. kivillä, kävyillä ja oksilla.

Vihreän kortin saaneista tulee kasveja, jotka piiloutuvat sovitulle alueelle (= valitsevat kasvupaikan). Keltaisen saaneet ovat kasvinsyöjiä, jotka lähtevät vähän ajan kuluttua ”syömään” ”kasveja”. Kun kasvinsyöjä löytää kasvin, hän saa ottaa tältä vihreän kortin itselleen. Korttinsa menettänyt (”syöty”) kasvi palaa lähtöpaikalle. Kasvinsyöjät yrittävät syödä mahdollisimman monta kasvia. Lopulta päästetään leikkiin mukaan myös punaisen kortin saaneet, ”pedot”. Pedot ajavat takaa kasvinsyöjiä ja jos peto saa kasvinsyöjän kiinni (ylettyvät koskettamaan kasvinsyöjää), peto saa ottaa itselleen kaikki kasvinsyöjällä olevat kortit (vihreät ja keltaisen). Kun leikki vihelletään katki, voidaan tarkastella tilannetta: ketkä jäivät eloon, ketkä tulivat syödyiksi, kuka sai eniten saalista. Leikin jälkeen palautetaan kortit ja mietitään mitä tapahtuisi jos kasvi olisikin myrkyllinen - kuka ravintoketjussa selviytyisi?

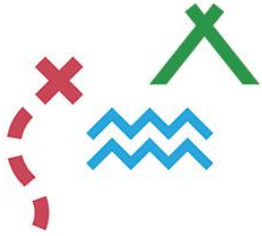
Hämähäkinseitti 10 min

Jos aikaa jää, voidaan vielä selvittää hämähäkin seitti. Ennen leikkiä kahden puun väliin tehdään narusta seitti, jossa on aukkoja. Aukko ja kannatta olla enemmän kuin leikkijöitä, ja niistä on oltava mahdollista mennä läpi.

Säännöt

Leikkijöiden tehtävänä on selvittää hämähäkinseitin läpi. Hämähäkki asuu puussa ja on valmis hyökkäämään kimppuun, jos joku koskettaa vähänkin voimakkaammin seittiä. Hipaisusta se vain herää ja valpastuu. Ryhmän tulee päästä läpi niin, että yhtä aukkoa saa käyttää vain kerran eikä narua saa koskettaa muuta kuin hipaisten. Toiselta puolelta saa auttaa vasta, kun on päässyt sinne. Ryhmän pitää huolehtia jäsentensä turvallisuudesta.

Ennen kotiinlähtöä pidetään vielä sisaruspiiri.

JOKAMIEHENOIKEUDET -LIITTEET

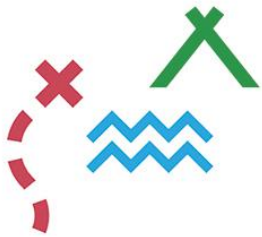
Jokamiehen oikeudet

Saat

- liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, luonnonniityillä ja vesistöissä
- ratsastaa maastoa vahingoittamatta
- oleskella tilapäisesti alueilla, missä liikkuminenkin on sallittua (esimerkiksi teltoilla riittävän etäällä asumuksista)
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kukkia ja kasveja
- onkia ja pilkkiä
- veneillä, uida ja kulkea jäällä

Et saa

- haitata maanomistajan maankäyttöä
- kulkea pihamailla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla
- aiheuttaa häiriötä tai haittaa toisille tai ympäristölle
- häiritä lintujen pesintää ja eläimiä
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puuta
- ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta
- ottaa sammalta tai jäkälää
- tehdä avotulta toisen maalle
- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leiriytymällä liian lähelle asumuksia tai meluamalla
- roskata
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa
- kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia

Tarinat jokamiehenoikeuksista

Tarina 1. Pöllölauman retki”

Pöllölauma on kevätretkellä. Matkalla retkipaikalle koko ryhmä päättää oikaista pellon yli. Perillä retkipaikassa on aurinkoista ja mukavaa, joten sudarit menevät heti uimaan. Retkipaikan ranta on mutainen, joten *he menevät vieressä olevan kesämökin laiturille, josta on mukavampi pulahtaa järveen.* Matkalla rannasta sudarit löytävät *sinivuokkoja ja päättävät poimia kukat akelalle lahjaksi.* Uinnin jälkeen on jo aika *sytyttää nuotio.* Sudenpennut keräävät ensin oksia maasta nuotiota varten, mutta kokevat sen liian hitaaksi. He ottavat siksi sahan esiin ja *alkavat sahata oksia suoraan puista.* Lauma tekee *nuotion rantakalliolle.* Kun on enää hiillos jäljellä sammuttavat sudarit tulen kaatamalla veden vesipulloistaan nuotion päälle. Tämän jälkeen sudarit menevät nukkumaan ja nukkuvat koko yön hyvin makuupusseissaan. Seuraavana päivänä sudarit menevät laidunmaalle kävelemään. He löytävät linnunpesän, jossa on pieniä, *siniläiskäisiä* munia. *Sudarit poimivat munat mukaansa muistoksi retkestä.* Yhtäkkiä pellolle ilmestyy vihaisen oloisia lemmiä. Sudarit juoksevat pakoon ja *unohtavat sulkea portin perässään.* Lounaan jälkeen kaikilla on kiire kotiin. Kaikki roskat eivät oikein mahdu roskapussiin, joten *he piilottavat osan roskista kuusen alle.”*

(Lähde: Partio-ohjelma 2021)

Tarina 2. Maijan ja Pertin metsäretki

“Maija ja Pertti lähtivät kesälomalla metsäretkelle. Aurinko paistoi ja oli lämmintä, kun lapset pääsivät metsän reunaan. He kävelivät polkua eteenpäin ja näkivät vieressään paljon mustikoita. Maija halusi maistaa niitä, joten he pysähtyivät hetkeksi syömään mustikoita. Seuraavaksi polun varrella näkyi pieni järvi, jossa he uivat, koska oli kuumaa. Pertti onki myös muutaman kalan. Järven rannalla he söivät eväitä. *Maija jätti roskat kiven alle,* koska ei jaksanut laittaa niitä reppuunsa. Pertti löysi rannalta hienon kävyn, jonka otti mukaansa. Sitten lapset jatkoivat polkua eteenpäin. Edessä näkyi talo, jonka pihassa kasvoi kauniita ruusuja. *Lapset kävelivät pihan poikki, ja Maija keräsi mukaan yhden ruusun.* Alkoi tulla ilta, ja lapset päättivät lähteä kotiinpäin. *He oikaisivat naapurin pellon poikki, jotta ennättävät ajoissa iltapalalle.”*

(Lähde: Partio-ohjelma 2021)

Rastirata

Veeti näki naapurin pihalla oikein komean herkkutatin ja kävi poimimassa sen. Veeti arveli, ettei se haitannut naapuria, koska hän ei ollut silloin kotona. Toimiko Veeti oikein?

Ei. Jokamiehenoikeudella ei saa kulkea pihamailla tai häiritä kotirauhaa.

Jonna, Veeti ja Leevi halusivat tehdä nuotion, jotta voivat paistaa lettuja. He katkoivat oksia puista nuotiossa poltettavaksi.

Ei. Jokamiehenoikeudella ei saa tehdä nuotiota ilman maanomistajan lupaa eikä katkoa elävästä puusta oksia.

Jonna ja Veeti halusivat kiivetä puuhun, sillä huomasivat puussa linnunpesän. Jonna ja Veeti näkisivät mielellään pienet lintuvauvat ja ehkä vähän silittäisivätkin niitä. Heidän kolmas kaverinsa Leevi kuitenkin kertoi heille, ettei niin saa tehdä. Onko Leevi oikeassa?

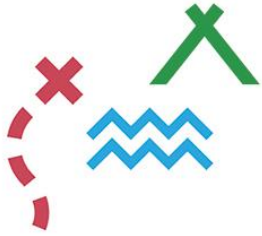
Leevi ON oikeassa. Lintujen pesimistä tai poikasia ei saa häiritä.

Jonna, Veeti ja Leevi halusivat lähteä pienelle telttaretkelle. He eivät vain osaa päättää menisivätkö telttaillemaan naapurin pellolle, vai vähän kauempana asutuksesta olevaan metsään. Kumpaan saa jokamiehenoikeuksien mukaan mennä telttaillemaan?

Vähän kauempana olevaan metsään saa mennä telttaillemaan. Maanomistajan maankäyttöä tai kotirauhaa ei saa rikkoa ilman maanomistajan lupaa.

Telttaillemaan lähdettyään Jonna, Veeti ja Leevi näkevät matkansa varrella jäniksen. Lapset päättävät vain katsella jänistä etäältä hetken ja jatkaa sitten matkaansa etsimään hyvää paikkaa teltalle. Toimivatko lapset oikein jäniksen suhteen?

Lapset toimivat oikein. Jänistä saa katsella, mutta sitä ei saa mennä jahtaamaan tai muutoin häiritä.

Telttapaikka on nyt löytynyt! Lapsille on tullut paikan etsinnän aikana kova nälkä. Heillä on mukana keksejä ja trippejä. Lapset alkavat syömään eväitään niin nälkäisinä, etteivät huomaa laittaa heti roskia reppuun tai taskuun ja roskat jäävät maahan. Saako roskia jättää maahan vai ei?

Roskia EI saa jättää luontoon, vaan ne pitää kerätä mukaan ja viedä roskeen retken jälkeen.

Veeti on ottanut mukaansa ongen sillä telttapaikan lähellä on pieni järvi. Lapset päättävät kävellä järvelle, sillä Leevi ja Jonna haluavat uimaan ja sillä välin Veeti voi kalastaa. Saako jokamiehenoikeuksien mukaan onkia ja uida?

Jokamiehenoikeuksien mukaan saa onkia ja uida, ellei se ole erikseen kielletty retkeilyalueella.